

Kunst over de grens

Redactioneel Boekman 80

Anita Twaalfhoven

Net als tal van andere kunstenaars vinden Nederlandse schrijvers gretig aftrek in het buitenland, zo laat het beeld van boekomslagen van vertalingen uit de collectie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds in deze *Boekman* zien.

De kunstexport is het afgelopen decennium explosief gegroeid. In 2008 gingen minstens 5200 Nederlandse culturele activiteiten de grens over naar 116 landen, zo vermeldt de database Buitengaats van de Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA). De top-vijf bestaat uit muziek, beeldende kunst, film, literatuur en theater. Duitsland is met meer dan duizend activiteiten het populairste exportland, gevolgd door de VS, Italië, Frankrijk, België en Turkije. Verderop in de rij komen onder meer Marokko en de Nederlandse Antillen om de hoek kijken.

Nederlandse kunstenaars werken in het buitenland en andersom werken buitenlandse kunstenaars in Nederland. Ze inspireren elkaar in internationale samenwerkingsprojecten die vervolgens in diverse landen te zien zijn, of ze laten zich in hun werk überhaupt niet meer beperken door landsgrenzen. In de kunstwereld zet globalisering steeds sterker de toon, maar het internationaal cultuurbeleid van de overheid hobbelt hier nog moeizaam achteraan, zo stellen de auteurs in deze *Boekman*.

Bij het grensverkeer in de cultuursector spelen vier ministers een rol, met uiteenlopende beleidsdoelen en een wirwar aan geldstromen. Naast OCW en Buitenlandse Zaken (BZ) zijn ook Economische Zaken (EZ) en Ontwikkelingssamenwerking (OS) bij het internationaal cultuurbeleid betrokken. OCW, BZ en EZ lijken elkaar vooral te vinden in het streven naar versterking, verrijking en profilering van de Nederlandse cultuur, terwijl het culturele werk van OS juist draait om het versterken en verrijken van culturen elders in de wereld. Ook in de Nederlandse kunstwereld zijn de diverse culturen overigens niet van elkaar te scheiden. Maar internationaal cultuurbeleid en intercultureel kunstbeleid gaan evenmin hand in hand. De Raad voor Cultuur geeft met de recente samenvoeging van deze beleidsvelden in één commissie Internationaal en Intercultureel beleid echter een voorzet.

Toine Minnaert, die terugblijkt op de interdepartementale samenwerking, is terecht kritisch. Sinds 1970 heeft de overheid verwoede pogingen gedaan om de buitenlandse aspecten van het cultuurbeleid en de culturele aspecten van het buitenlandbeleid nader tot elkaar te brengen. Maar anno 2009 lijken we terug bij af te zijn, luidt zijn conclusie. Lodewijk Reijers vergelijkt de beleidsbrief *Grenzeloze kunst*, waarin OCW en BZ voor het eerst

samen met OS de beleidsdoelen voor de periode 2009–2012 bepalen, zelfs met een sprookje. ‘Deze brief probeert het tekort aan strategische visie op het gebied van internationaal cultuurbeleid vooral te verhullen en beschrijft daarmee slechts de nieuwe kleren van de keizer’, stelt hij.

In een interview met Truus Gubbels vertelt de ambassadeur Internationale Culturele Samenwerking Margriet Leemhuis dat het in *Grenzeloze kunst* geformuleerde beleid het uitgangspunt is. Maar ‘dat betekent niet dat alle ambassades tegelijk iets met mode of design gaan doen’, zegt Leemhuis. ‘Ambassades stellen hun eigen plannen op en gaan dan in overleg over de mogelijkheden met de sectorinstituten en fondsen. (...) In Zuid-Afrika doe je doorgaans iets anders dan in New York.’

Christine Delhaye legt de vinger op een zere plek. In Nederland – maar ook in de meeste andere westerse landen – zet men vooral in op het ‘etaleren, profileren en exporteren’ van de ‘eigen’ culturele expressievormen op de mondiale cultuurmarkt. Deze constatering doet bij haar de vraag rijzen ‘of het überhaupt mogelijk is dat natiestaten een internationaal beleid ontwikkelen dat gericht is op interculturele samenwerking en op het bevorderen en stimuleren van culturele diversiteit’.

Toch zijn er lichtpunten. Zo is het programma Dutch Design Fashion Architecture, waarvoor OCW, BZ en EZ jaarlijks gezamenlijk drie miljoen euro vrijmaken, een succesvol voorbeeld van interdepartementale samenwerking dat navolging verdient. ‘Al jaren is Dutch Design toonaangevend in de internationale media en op beurzen in Milaan, New York, Miami, Shanghai en Bazel’, schrijft Peter van Kester. Het overheidsbeleid heeft een essentiële rol gespeeld in het internationale succes van Nederlandse ontwerpers, die ook effectief samenwerken met lokale initiatieven in India en China.

Nederlandse modeontwerpers weten een aantrekkelijk evenwicht te vinden tussen

nationale identiteit en internationale kwaliteit, laat Nanda van den Berg zien. Zo is de stijl van Viktor & Rolf ‘Nederlands genoeg voor het eigen karakter van hun werk, dat geliefd is in het buitenland. Tegelijkertijd is hij niet té Nederlands zodat hij kan opgaan in de internationale dynamiek’.

De kracht van het merk Nederlandse architectuur is volgens JaapJan Berg gestaag gegroeid. Nederlandse architecten hebben hun internationale succes, net als ontwerpers, aan zichzelf te danken. Ook in de popmuziek maken Alain Clark, Within Temptation of de deejays Armin van Buuren en DJ Tiësto op eigen kracht internationaal furore, blijkt uit de bijdrage van Pablo Cabenda.

In de serie *Ervaringen over de grens* doen het Koninklijk Concertgebouworkest, Atelier Van Lieshout, jeugdtheatergezelschap Het Filaal en fotografe Margi Geerlinks levendig verslag van hun internationale werk. Monique Corvers, artistiek leidster van Het Filaal, laat zien dat haar theaterwerk in Nederland en de VS zo sterk verweven is dat het een niet meer los is te zien van het ander.

Christine Delhaye concludeert dat een effectief internationaal cultuurbeleid niet langer samengaat met een ‘nationale’ visie op cultuur; zij stelt een geheel andere kijk op cultuur voor. Ook maakt zij zich sterk voor een rechtvaardiger verdeling van culturele bronnen op mondiaal niveau. Daartoe kunnen nationale overheden zich volgens haar aansluiten bij supranationale organisaties zoals Unesco, die in het belang van de culturele diversiteit de dominantie van de vrije (kunst)markt aan banden proberen te leggen.

Het is hoog tijd voor een internationaal cultuurbeleid dat de grenzen tussen de diverse beleidssectoren stevig doorkruist, om de interculturele samenwerking en culturele diversiteit in de kunstwereld een stap verder te helpen.